

36. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Had- és Rendészettudományi Szekció

Budapest, 2023. április 18-20.

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Rendészettudományi Kar

Az orosz-ukrán háború hatása a kínai-amerikai kapcsolatokra

Jelige: *vox tonitrui*

Pályamunka lezárásának időpontja: 2023. január

2023.

Tartalomjegyzék:

Bevezetés	3
1. fejezet: A kínai-amerikai kapcsolatok történeti kontextusa	3
2. fejezet: Kína és a változó világrend	9
3. fejezet: A kínai-orosz kapcsolatok	12
4. fejezet: Az orosz-ukrán háború hatása a kínai-amerikai kapcsolatokra.....	14
4.1. Az Orosz Föderáció és a Kínai Népköztársaság közös nyilatkozata az új korszakba lépő nemzetközi kapcsolatokról és a globális fenntartható fejlődésről – 2022.02.04.....	14
4.1.1. Az orosz-ukrán háború és a közös nyilatkozat.....	15
4.1.2. Az USA-ról alkotott kép és a közös nyilatkozat	17
4.1.3. Az együttműködés és a közös nyilatkozat.....	19
4.2. Az USA kormányzatának Kína-politikája az orosz-ukrán háború alatt.....	21
4.3. Az orosz-ukrán háború és a tajvani események	25
4.3.1. Nancy Pelosi tajvani látogatása.....	27
4.3.2. Fehér könyv Kína újraegyesítéséről	28
Konklúzió	29
Irodalom- és ábrajegyzék	30
Irodalomjegyzék:.....	30
Ábrajegyzék:	32

Bevezetés

Az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság jelen pillanatban a világ két legbefolyásosabb nagyhatalma, interakciójuk befolyásolja a világgazdaságot és a világpolitikát, így jelentős hatással van minden országra.

Kapcsolataikra egyaránt jellemző az interdependencia és a szembenállás. Ez az ellentét egy rendkívül bonyolult kapcsolatrendszert hozott létre a két hatalom között. Az orosz-ukrán háború fokozza a felek közti rivalizálást. Oroszországot, Kína első számú stratégiai partnerét az USA és szövetségesei szankciók alá vetették, Ukrajnát pénzzel, fegyverrel és információval támogatják. A globális feszültség középpontjában Oroszország áll, azonban Kína és Amerika egymást tekinti a legnagyobb fenyegetésnek.

Dolgozatom elemző kutatás, mely főként elsődleges (stratégiai dokumentumok és nyilatkozatok), illetve másodlagos forrásokra (hazai és nemzetközi szakirodalom) támaszkodik. Egyaránt megjelenik benne az induktív és deduktív kutatási modell. Célja a 2022. február 24-én kitört orosz-ukrán háborúval kapcsolatos ok-okozati összefüggéseket feltárni, elsősorban a kínai-amerikai relációk alakulásának kapcsán. Kérdései többek között, hogy hogyan befolyásolja a háború a szövevényes kínai-amerikai kapcsolatrendszert és ennek milyen hatása van a nemzetközi viszonyokra, hogy a jelenleg zajló folyamatok hogyan illeszkednek a két ország viszonyának történeti kontextusába, hogy mit lehet leszűrni a 2022. február 4-i kínai-orosz közös nyilatkozatból az orosz-ukrán háborúval és a kínai-amerikai viszonytal kapcsolatban, hogy mi jellemzi az USA kormányának Kína-politikáját az orosz-ukrán háború alatt és az, hogy milyen összefüggés van az ukrainai és a tajvani események között.

1. fejezet: A kínai-amerikai kapcsolatok történeti kontextusa

Az elkövetkezendő fejezetben megkísérlem összegyűjteni azokat az ellentéteket és kohéziós erőket, melyek a mai napig hatással vannak Kína és az Egyesült Államok viszonyára.

A kínai társadalom egyik soha be nem gyógyuló sebe kétségtelenül a „megaláztatás évszázada”, mely az első ópiumháborúval kezdődött (1839) és csak a Kínai Népköztársaság kikiáltásával ért véget (1949). Bár a Kínát érő tragikus eseménysorozat elsősorban Japánnak és Európának volt köszönhető, nem az Amerikai Egyesült Államoknak, a kínai köztudatban bizonyos szempontból nem alaptalanul, de kétségtelenül hibásan egy általánosító „Nyugat” ellenségkép maradt meg, mely a Kínaiak USA-megítélésére is negatív hatást gyakorol. A sztereotip gondolkodás azonban nem csak Kínában jelent meg. A „szabadok földjére” („*land of the free*”) kivándorolt kínaiak kirekesztő, agresszív bánásmódban, rendszeres és szervezett zaklatásban részesültek,

melyet a kormányzat nemhogy visszafogott, még meg is erősített például a letelepedés etnikai alapon történő betiltásával. Az USA-ban bevezetett 1882-es és 1888-as törvények jól szemléltetik az USA kínai etnikumhoz való korabeli hozzáállását.¹

A Kuomintangot első külföldi nemzetként az USA ismerte el Kína legitim kormányának. Anyagi és katonai támogatást nyújtott a Kínai Köztársaságnak az 1937-45-ös II. japán-kínai háborúban, majd anyagi támogatást az 1946-49-es kínai polgárháborúban a Kínai Kommunista Párt leverésére. Ennek ellenére 1949. áprilisában a kommunisták csapatai elfoglalták Nanjingot, a Jiang Jieshi (Csang Kai-sek) által vezetett Kínai Köztársaság székhelyét, majd 1949. okt. 1-én Mao Zedong kikiáltotta a Kínai Népköztársaságot. Jiang Jieshi Tajvan szigetére menekült maradék seregének kíséretében. Az ENSZ-ben azonban 1971-ig csak a Kuomintang által vezetett Kínai Köztársaság képviselhette Kínát, mely az ország területének kevesebb mint ötezred részét tartotta ellenőrzés alatt. Az alapvető ideológiai ellentétén kívül, mely a kommunista és a kapitalista rendszerek között feszül, ez az úgymond politikai ellehetetlenítési kísérlet is rontotta a kapcsolatot a kommunista Kína és az USA között.²

Az 1950-től 1953-ig tartó koreai háborúban a Kínai Népköztársaság és az Amerikai Egyesült Államok katonailag is szembekerült egymással. Mao „emberhullám” stratégiájának, azaz a kétmillió kínai „önkéntes” bevonásának köszönhetően Észak-Korea csapatai jelentős létszámfőként voltak, ennek ellenére Észak veszteségei jelentősen nagyobbak voltak az USA által támogatott Dél-Korea veszteségeinél. A véres harcok körülbelül 6 millió ember halálával jártak. A szovjet blokkból legalább 2,4 millió, az ENSZ-koalícióból legalább 1 millió katona vesztette életét. A civil áldozatok száma megközelítőleg 2,5 millióra tehető. Volt olyan amerikai álláspont a katonai vezetésben, mely nukleáris fegyverek bevetését szorgalmazta kínai városok ellen a háború megnyerése érdekében, azonban erre végül nem került sor. A koreai háború, így az ezzel járó amerikai-kínai ellentét *de jure* a mai napig nem ért véget, 1953-ban Észak és Dél csak fegyverszünetet kötöttek.³

¹ MATURA 2020.; US. CONGRESS 1882.; US. CONGRESS 1888.

² MATURA 2020.

³ HÁDA 2019.; THE OFFICE OF THE HISTORIAN. „Korean War and Japan’s Recovery”; MATURA 2020.

A koreai háború idején az Egyesült Államok a hetedik flottáját használta arra, hogy megakadályozza a konfliktus délre terjedését. Válaszreakcióként a Kínai Népköztársaság áthelyezte a tajvani invázióra készülő csapatait a koreai hadszíntérre. Ezzel az USA elérte célját, továbbá sikerült késleltetnie a konfliktust a Tajvani-szorosban. 1954-ben amerikai vezetéssel létrejött a Délkelet-ázsiai Szerződés Szervezete (Southeast Asia Treaty Organization) és nyíltan vitatott kérdéssé vált az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Köztársaság közötti Kölcsönös Védelmi Szerződés lehetősége is. A Kínai Népköztársaság ezt regionális fenyegetésként és nemzetbiztonsági kockázatként könyvelte el, a régióban elfoglalt stratégiai helyzetének megszilárdítása érdekében pedig a Kínai Köztársaság bombázásába fogott, kezdve ezt a Jinmen-szigetekkel, folytatva a Mazu-szigetekkel és a Da Chen-szigetekkel. Az USA nem akart közvetlenül fegyveres küzdelembe bonyolódni a kínai kommunistákkal, de érdekében állt, hogy a Kínai Köztársaság ellenőrzése alatt maradjanak az említett, kontinenshez közeli, stratégiai jelentőségű szigetek. Ennek elérése érdekében ténylegesen megkötötték a Kuomintanggal a Kölcsönös Védelmi Szerződést, majd 1955 januárjában az Egyesült Államok Kongresszusa elfogadta a Formosa határozatot (a Formosa nevet a portugál gyarmatosítók adták Tajvan szigetének a 16. században), mely teljes felhatalmazást adott Tajvan és a többi Kuomintang által ellenőrzés alatt tartott sziget védelmére. A válság megoldásában a The Office of the Historian (az USA külügyminisztériumának történészivatala) szerint a Szovjetunió nyomása a feszültség enyhítésére és a kínai belpolitikában történő változások játszottak közre. Elképzelhető az is, hogy az USA nukleáris fegyverekkel fenyegette a Kínai Népköztársaságot, azonban az Egyesült Államok Külügyminisztériumának történészei szerint ez csak egy mérlegelt lehetőség volt, nem került rá sor. A második konfliktus a Tajvani-szorosban 1958-ban tört ki. A kommunisták igyekeztek kihasználni azt, hogy a nemzetközi figyelem az Egyesült Államok libanoni beavatkozására összpontosult, és ismét elkezdték lőni a Kuomintang által birtokolt szigeteket. A válság megoldása a The Office of the Historian szerint abban merült ki, hogy az Egyesült Államok intézkedett a Kínai Köztársaság helyőrségének újraellátásáról a Jinmen-szigeteken és a Mazu-szigeteken. Egyes források alapján azonban feltételezhető, hogy az USA nukleáris fegyverekkel fenyegethette meg a Kínai Népköztársaságot, mely csak 1964-ben lett atomhatalom, így 1958-ban még nem tudott volna megtorló atomtámadással válaszolni amerikai nukleáris csapásokra.⁴

⁴ THE OFFICE OF THE HISTORIAN. „The Taiwan Straits Crises: 1954–55 and 1958”

Sztálin 1953-as halála után a Szovjetunió elkezdett letérni a keményvonalas kommunizmus újáról, ezzel szembekerült a Mao által vezetett Kínával. Már ez a szembenállás is némileg pozitív hatással volt az amerikai-kínai kapcsolatokra. Az 1970-es évek elején Henry Kissinger és Nixon elnök erőfeszítéseinek köszönhetően még tovább közeledett egymáshoz a két ország, Mao 1976-os halála után pedig korábban soha nem látott ütemben javultak kapcsolataik. Ebben fontos szerepet játszott Deng Xiaoping „reform és nyitás” politikája, illetve az, hogy az USA rendkívül nagy mennyiségű tőkét injektált Kínába. 1979-ben Kína és az USA hivatalosan is felvették egymással a diplomáciai kapcsolatot, az Egyesült Államok hivatalosan elismerte az „egy Kína-elvet”, azonban gyakorlatilag továbbra is támogatta Tajvan függetlenségét. A kapcsolatok felívelő tendenciája egészen a nyolcvanas évek végéig tartott.⁵

1989-ben a Kínai Népköztársaságban áldatlan állapotok uralkodtak. A nép, köztük leginkább a diákok és az értelmiségiek úgy érezték, hogy a kormányzat válságba jutott, a párt nem áll az emberek mellett. Tüntetések indultak, kritizálták a korrupciót, reformokat követeltek, sokak a demokráciát éltették, a diákok autonómiát akartak kiharcolni a diákszervezeteknek. A Kínai Kommunista Párt radikálisan kezelte a helyzetet. Kijelentette, hogy a pekingi tüntetés ellenforradalmárok egy csoportjának munkája. A diákokat zavarkeltéssel vádolta, figyelmen kívül hagyta a tüntetők igényeit. A vádak a nép felháborodva fogadta, százezrek mentek az utcára tüntetni. Május 19-én Deng Xiaoping úgy döntött, hogy agresszív fellépésre van szükség a tüntetések leverése érdekében. Másnap statáriumot vezettek be és felszólították a tömeget a Tiananmen tér elhagyására. Mivel ez nem történt meg, június 3-án éjszaka a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg harckocsikkal bevonult Peking főterére és a tömegbe lőtt. Utcai harcok bontakoztak ki, a tüntetés leverésének többszáz áldozata lehetett. A Tiananmen téri események nemcsak a kínai nép bizalmát rengették meg, de nemzetközi felháborodást okoztak és az egyébként ekkor már ütemesen javuló Kína-USA kapcsolatrendszer is negatívan érintették. Az Amerikai Egyesült Államok és a világ több országa egyértelmű állást foglalt a történetekkel kapcsolatban és elítélték a Kínai Kommunista Pártot és Deng Xiaopinget. Az USA (és sok más állam) a tüntetések leverésére a Kínai Kommunista Párt által működtetett diktatúra valódi mivoltának leleplezéseként tekint. A Kínai Kommunista Párt egyébiránt az Amerikai Egyesült Államokat is felelősnek tartja az események elfajulásáért, mondván, az amerikai média és nagykövetség

⁵ KISSINGER 2014.

támogatta a felkelőket, emiatt vált olyan kezelhetetlenné a helyzet, hogy fegyveres erők bevetésére kényszerültek.⁶

Bár a tüntetések leverése erősen visszavetette a kínai-amerikai kapcsolatokat, a szankcióktól és fegyverembargótól eltekintve az USA igyekezett nem túlzottan elhidegülni Kínától. Az amerikai szakértők meggyőződése volt, hogy a fejlődés egyértelműen nyugatiasodással jár, így hát gondolták, ha gazdasági-kereskedelmi úton elárasztják tőkével Kínát, akkor előbb vagy utóbb az levedli magáról a kommunista rendszert. Ez nem történt meg, Kínában maradt a korábbi rezsim, viszont olyan gazdasági fejlődéshez segítették a kommunista országot, melynek hatására azóta is megállíthatatlanul törtet a világelsőség felé.⁷

1999-ben az Amerikai Egyesült Államok belgrádi bombázása során lerombolta a kínai nagykövetséget, mely 3 halálos áldozattal és 20 sebesülttel járt. Az esemény felháborodást keltett a kínai népben és újabb mélypontra taszította a kínai-amerikai viszonyt, a gazdasági kapcsolatok ettől függetlenül továbbra is erősödtek. Az USA 2001-ben támogatta Kína WTO csatlakozását, rendkívüli exportnövekedést okozva ezzel Kínának, illetve ugrásszerű külkereskedelmi deficit növekedést önmagának. Nem mellesleg ezevben egy amerikai kémrepülő összeütközött egy kínai elfogó vadászgéppel a Dél-kínai-tenger felett. A kínai pilóta meghalt, az amerikai gép kínai területen volt kénytelen kényszerleszállást végrehajtani. A kínai hatóság természetesen őrizetbe vette a repülőgép legénységét, válaszként a Pentagon fenyegető nyilatkozatokat tett. Az ezredforduló időszakában egyrészt a két ország közötti gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok erősödése figyelhető meg, másrészt viszont megjelenik a katonai fenyegetés és feszültség is. A két komponens együttese a kínai-amerikai kapcsolatrendszer ellentmondásosságának további fokozódását eredményezte. Kína az Egyesült Államok szemében egyszerre volt gazdasága előmozdítása által ideológiájában és rendszerében befolyásolandó fontos kereskedelmi partner és feltartóztatandó veszélyforrás („China threat”). 2001 és 2009 között a korábbinál is intenzívebben fokozódott tovább a gazdasági-kereskedelmi interdependencia Kína és az USA között. Az amerikai cégek számára a már 2001-ben is közel 1,3 milliárd fős lakosságú Kína piaca, Kína számára a nyugati technológia, tőke és a relatíve stabil nemzetközi helyzet vált elengedhetetlenné. 2006-ban megalkották egymás között a Stratégiai Gazdasági Párbeszéd

⁶ SZUNOMÁR 2003.

⁷ BERNKOPF TUCKER 1991.

intézményét, mely kétéves ciklusonként biztosított konzultációs lehetőséget az amerikai pénzügyminiszter és a területért felelős kínai miniszterelnök-helyettes között.⁸

Barack Obama kezdetben nyitott Kína felé, azonban megengedő politikája kudarcba fulladt, idővel egyre keményebben kényszerült fellépni a fiatal nagyhatalommá fejlődött, védelmi kiadásait egyre növelő, külpolitikai határait próbálgató Kínával szemben. A kínai vezetés a Kelet- és Dél-kínai-tengeren történő területi követeléseivel inzultálta az Egyesült Államokat, míg az magas értékű tajvani fegyvereladásokkal és a tibeti kérdés boncolgatásával feszítette a húrt a Kínával való kapcsolatban. Az ellentét tovább fokozása volt a „Pivot to Asia” kezdeményezés, mely következtében az USA tengerészeti haderejének 60%-át a Csendes Óceánra helyezte át, Kína ezt direkt inzultációként értékelte és erősen ellenezte. Kínára az átcsoportosításnál veszélyesebb volt azonban a program kapcsán az, hogy az USA a Pivot to Asia keretein belül a Csendes Óceáni régióban lévő szövetségi hálózatát erősítette, nyitott az újonnan felemelkedő államok felé, illetve megtöbbszörözte a demokrácia és emberi jogok exportját a térségben. Obama több területen intézkedve próbálta Kína befolyását gátolni. Növelte az Egyesült Államok katonai jelenlétét a térségben, szorosabbra fűzte kapcsolataikat Japánnal és Dél-Koreával, igyekezte akadályozni Kína gazdasági és katonai térnyerését. Említenem sem kell, minden ilyen lépés fokozta a feszültséget a régióban, a gazdasági és kereskedelmi függés viszont ennek ellenére sem csökkent a két hatalom között. Ennek a dependenciának veszélyeire hívta fel a figyelmet Donald J. Trump, az Egyesült Államok 45. elnöke, aki a kötődés mérséklése érdekében radikális változásokat iktatott be az USA Kína-politikájába, kihirdette a kereskedelmi háborút, mely szintén erős feszültséget generált a két hatalom között.⁹

Az Amerikai Egyesült Államok nagyon későn eszmélt, Kína annál korábban. Tökéletes példa az elektronika és ritkaföldfémek kérdése. Deng Xiaoping előrelátását dicséri, hogy már 1986-ban felismerte, hogy ha eléri a ritkaföldfémek kitermelésének és kereskedelmének kizárólagos felügyeletét, az hosszútávú sikert fog jelenteni országa számára. 2010-re ezt Kína szinte teljes mértékben meg is valósította, ennek köszönhetően felügyelete alá vonta az elektronikai termékek, a félvezetők, és bizonyos modern hadiipari felszerelések gyártását. Az abszolút előny akkor a legédesebb, ha idővel még több abszolút előny társul hozzá, így a Kínai vezetés azt is elérte, hogy a modern információtechnológiai eszközök jelentős részét Kínában is gyártsák. Tökéletesen mutatja a jelenlegi állapotokat, hogy a modern 5G hálózatok fejlesztésének élén is a Kínai Népköztársaság áll. A nagyhatalom információ- és kibertechnológia területén jóformán

⁸ MATURA 2020.

⁹ MATURA 2020.

utolérhetetlenné vált, mára csak két választás van: valaki vagy kimarad és lemarad, vagy beenged olyan rendszereket az országába, melyek óriási nemzetbiztonsági kockázatot jelentenek.¹⁰

Kína nagyhatalommá válása és az USA-hoz való felzárkózása jelentős részben az Amerikai Egyesült Államok ellentmondásos stratégiájának köszönhető. A mindenkori amerikai vezetés nemcsak a Kínai Kommunista Párt működését és legitimitásának forrásait nem értette meg, de a kínai embereket, a kínai gondolkodást sem. Sokmillió, akár egy milliárd ember életszínvonalát emelte meg drasztikusan többek között azáltal, hogy nagymértékben hozzájárult Kína gazdasági fejlődéséhez, arra számítva, hogy ettől az ország nyugatiasabbá és demokratikusabbá fog válni, a kínai vezetés azonban ezt könnyedén a saját javára fordította. Deng Xiaoping és utódai egyszerre használták Amerikát „szponzornak” és ellenségképnek a kommunista rezsim hatalmának megszilárdításához és erejének növeléséhez.

2. fejezet: Kína és a változó világrend

Mao 1976-os halála után két évre Hua Guofeng, majd 1978-ban Deng Xiaoping jutott hatalomra Kínában. A Deng által indított „reform és nyitás” program lépésről lépésre kimozdította Kínát a Nyugattal szembeni teljes elszigeteltségből. Mivel a reform és vívmányai szembementek a Mao-éra elveivel, ezért óvatos, meggondolt megoldásra volt szükség. Deng a „kétvágányos rendszerrel” minimalizálta a folyamatot veszélyeztető konfliktusokat. A kétvágányos rendszer lényege az volt, hogy a tervgazdálkodás mellé párhuzamosan és fokozatosan építette be a piacgazdaság elemeit, kombinálta a terv- és a piacgazdaságot, majd lassan, évről évre a piacgazdaság felváltotta a tervgazdasági rendszert. Az eredmény az ország jelentős gazdasági növekedése és életszínvonal emelkedése lett, Kína elindult azon az úton, mely mára elvezette jelenlegi hatalmi pozíciójáig. A történelem azonban még nem tárt az emberiség elé olyan utat a szuperhatalommá válás felé, mely ne okozott volna érdekütközést. Kína is pontosan tisztában van azzal, hogy gyors hatalmi növekedését a többi állam fenyegetésként éli meg és nem nézi jó szemmel. Tovább rontja a helyzetet, hogy a kommunizmus és a liberális demokráciák közötti erős ideológiai ellentét feszültséget generál közte és a világ egy jelentős része között. A Kínai Kommunista Párt nem fordíthatta minden erőforrását és erejét más hatalmakkal való konfrontációra, eleve is épp elég tényező gátolta befolyásának növekedését. Ahhoz, hogy megszilárdíthassa pozícióját egyaránt az ország vezetésében és a nemzetközi térben egy olyan politikára volt szüksége, mely minimalizálja a többi állammal való ütközést. Kína hasonló módszerhez nyúlt ennek elérése céljából is, mint a Deng-féle gazdasági reform során, így született meg Kína

¹⁰ KASZNÁR 2019.

„kétvágányos külpolitikája”. Célja, hogy Kína a lehető legkevesebb konfrontációval a lehető leghatékonyabban érvényesítse érdekeit. Ezt úgy éri el, hogy külpolitikai cél-, érték-, érdek- és eszközrendszerét két csoportra osztja. A publikus kategóriába kerül az, ami nem sodorja konfliktusba Kínát a fennálló rendszer domináns szereplőivel, kevésbé publikus az, mely konfrontációt szülne ezekkel a szereplőkkel. Kína átsorolja a kevésbé publikus elemeket a publikus csoportba, ha az ezzel járó konfrontáció Kína számára már kezelhető mértékű. Ezzel a „lopakodó” módszerrel lassan, de biztosan egyre több érdekét érvényesíti nemzetközi szinten, azonban mindig csak annyira konfrontálódik más hatalmakkal amennyit még kezelni képes.¹¹

Kína hatalmas figyelmet fordít arra, hogy fenntartsa magáról a békés óriás képét, gyakran hangoztatja, hogy más utat jár be, mint a többi nagy befolyásra szert tett ország, soha nem fog letérni a békés útról. Külpolitikájában gyakran használt retorikai elem az, hogy Kína „saját fejlődése által gyorsítja régiója és a világ közös fejlődését”, a „világ békéjének építője”, a „nemzetközi rend védelmezője”. Hangoztatja, hogy az ideológiai eltéréseknek nem szabad befolyásolniuk Kína és a világ más országai közötti viszonyt, saját fejlődésének megvalósítása során tekintettel van partnerei jogos érdekeire, nem lesz valamely ideológia szószólója és terjesztője, nem akar hatalmi blokk vagy szövetség vezetője lenni, sőt, katonai szövetségekben részt sem vesz.¹²

Fontos megemlíteni, hogy Kína megengedhetetlennek tartja, hogy egy ország erőszakkal, fegyverei erejével kényszerítse rá akaratát egy másik országra és nem vesz részt a fegyverkezési versenyben sem. Ezen kijelentéseinek valóságalapját célszerű megkérdőjelezni és megvizsgálni. Kína védelmi kiadása, melyet az elmúlt évtizedben (a Stockholm International Peace Research Institute becslései szerint) megkétszerezett az USA után a világon második legnagyobbak, az orosz-ukrán háború kapcsán pedig Kína nem tesz mást, mint a régóta használt békepárti szlogenjeit ismételteti: a háborús felek mihamarabb egyezzenek meg, legyen béke. Érdemi cselekvést nem tapasztalhatunk Kína részéről a háború lezárásának érdekében. Ennyire tartja megengedhetetlennek, hogy egy ország erőszakkal, fegyveres erővel kényszerítse rá akaratát egy másik országra.¹³

Kína haderőfejlesztése szintén a Deng-éra kezdetével jelentős fejlődésen ment keresztül. Mao idejében a Kínai haderő jóformán csak létszámfölényére támaszkodhatott, ez azonban már az időtájt is egy elavult és primitív rendszernek számított. Deng fókusza a korszerűsítésen volt,

¹¹ P. SZABÓ 2020.

¹² P. SZABÓ 2020.

¹³ P. SZABÓ 2020.

mely létszámcsökkentéssel járt. A tajvani kríziseket követően Kína legfőképp ballisztikusrakéta fejlesztéssel és felhalmozással foglalkozott, értelemszerűen Tajvan elrettentése érdekében. Ezután az Egyesült Államok és szövetségeseinek elrettentése vált céljá, erre az A2/AD azaz a hozzáférést gátló/területmegtagadó eszközök fejlesztése volt a legcélszerűbb. A2/D2 képességeinek fokozása után a következő lépés az aktív védelem kiépítése lett a tengeren, mely a mai napig lendületesen halad. A Kínai Népköztársaság erős lemaradásból kezdte meg a haderőfejlesztést, azonban célzott, folyamatos és nagy mennyiségű tőkeáfordítással mára a világ legnagyobb katonai hatalmai közé tornázta fel magát. Ennek ellenére nagy valószínűséggel egyedül még nem állná meg a helyét egy Egyesült Államokkal szembeni fegyveres konfliktusban, egyértelmű stratégiai-védelmi célja azonban, hogy az erre szolgáló képességeket kifejlessze.¹⁴

Deng Xiaoping óta egyszer fordult csak elő, hogy Kína megpróbált konfrontációkerülő retorikájáról váltani egy másik megközelítésre. Ez az úgynevezett „wolf warrior diplomacy”. A stílus megnevezését a Wolf Warrior és Wolf Warrior 2. kínai kasszasiker propaganda-akciófilmekről kapta. Gyakori eszköze a konfrontáció, erős nacionalista álláspontot képvisel. Megpróbálja túlkiabálni a nyugati média egyébként valóban gyakorta Kína-ellenes hangját, erőszakosan elutasítja a Kínát érő politikai, diplomáciai támadásokat (pl. a covid eredete kapcsán), próbálja Kína érdekeit keményen képviselni.¹⁵

Ez a retorikai stílus azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Még több feszültséget generált Kína és a világ többi része között, rossz hatással volt az egyébként is gyenge lábakon álló kínai soft power-re. Mára már csak néhány farkasharcos diplomata maradt, a kemény, konfrontatív diplomáciát felváltotta a hatékonyabb, konzervatívabb, visszafogott diplomácia, mely korábban is jellemezte a Kínai Kommunista Párt külpolitikáját.¹⁶

Tapasztalható, hogy az orosz-ukrán háború esetén Kína eredeti módszereit alkalmazza, rájött, hogy céljait továbbra is csak nonkonfrontatív külpolitikával érheti el. A háborút figyelve nem fogalmaz meg határozott véleményeket, csak a béke mihamarabbi elérését sürgeti. A kínai kormányzati média ellenben tökéletesen reprezentálja Kína valódi véleményét, szigorú kritikákat fogalmaz meg az Amerikai Egyesült Államokkal szemben és kiáll Oroszország mellett.

¹⁴ BARTÓK 2018.

¹⁵ ZHU 2020.

¹⁶ WANG 2022.

3. fejezet: A kínai-orosz kapcsolatok

Bár a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság egyaránt kommunista pártállam volt, már az 1950-es évek végén egyértelműen láthatóvá vált az egymással szembeni ellenségeségük. Sztálin halála után Hruscsov került a Szovjetunió élére, reformtörekvései ellenszenvet gerjesztettek Mao Zedong-ban, aki továbbra is a keményvonalas kommunizmust pártolta. Az ideológiai elhidegülés által generálódott feszültség megbontotta a két állam közti együttműködési rendszert, ez kezdetben még csak egymás támogatásának megtagadásában mutatkozott meg, 1969-re azonban határmenti fegyveres konfliktusokig fajult. A Szovjetunió hivatalos megszűnése 1991. december 25-re tehető. Jogutódja, Oroszország már egy unipoláris világba született, az USA hegemóniával szemben Oroszországnak Kína, Kínának Oroszország támogatása jelentette az egyetlen lehetőséget a biztonságra, felzárkózásra. Így születhetett meg először az 1996-os Jiang Zemin és Borisz Jelcin által kötött partnerségi, majd a Jiang Zemin és Vlagyimir Putyin által kötött 2001-es kínai-orosz együttműködési szerződés, mely a mai napig nagy jelentőséggel bír a kínai-orosz kapcsolatokban.¹⁷

A dokumentum egy hosszútávú stratégiai partnerség kiépítését tűzi ki célul (20 év, amennyiben nincs felmondási szándék öt évre automatikusan meghosszabbodik), melyben a felek rögzítik, hogy megállapodásuk a nemzetközi jog általánosan elfogadott normáin alapul. Deklarálják, hogy a szerződés célja a felek közötti együttműködés, többek között gazdasági, kereskedelmi, tudományos, technológiai, védelmi, pénzügyi, közlekedési területen, az atomenergia, az energiaforrások, és a katonai „*know-how*” kapcsán. Támogatják egymás állami szuverenitását, nemzeti egységét, államaik területi integritásának védelmével kapcsolatos politikáját. Elutasítanak mindennemű egymás felé irányuló agressziót (katonain kívül a politikai és a gazdasági fenyegetést is) és nem avatkoznak bele egymás belügyeibe, gazdaság-, társadalom- és kultúrpolitikájába. Együttműködnek a globális stratégiai egyensúly és stabilitás fenntartása érdekében. Megerősítik, hogy nem lesz olyan konfliktus, melyben elsőként vetnének be nukleáris fegyvereket, aktívan előmozdítják a nukleáris leszerelés és a vegyi fegyverek csökkentésének folyamatát, előmozdítják és megerősítik a biológiai fegyverek tilalmára vonatkozó rendszereket, intézkedéseket tesznek a tömegpusztító fegyverek, hordozóeszközeik és kapcsolódó technológiáik elterjedésének megakadályozására, egymás ellen pedig értelemszerűen semmi esetre sem használnak ilyen eszközöket.¹⁸

¹⁷ China-Russia 2001.

¹⁸ China-Russia 2001.

Az orosz fél elismeri az „egy Kína-elvet”, miszerint Tajvan a Kínai Népköztársaság elidegeníthetetlen része, elutasítja Tajvan függetlenségének minden formáját. A szerződő felek kijelentik, hogy nincsen területi igényük egymással szemben, a még függőben lévő határkiigazításokat pedig békés konzultációk segítségével valósítják meg, illetve csökkentik a katonai jelenlét mértékét közös határuk mentén. Megegyeznek abban is, hogy nem léphetnek olyan szövetségre, nem köthetnek olyan szerződést valamely harmadik országgal, nem engedhetik meg területükön olyan szervezet létrejöttét és egyáltalán nem is kezdenek bele olyan cselekménybe, mely a másik fél biztonságának, szuverenitásának és területi integritásának veszélyeztetését eredményezheti. Kína és Oroszország rendszeres eszmecserét folytatnak és amennyiben olyan helyzet áll elő, mely a békét vagy biztonságot veszélyezteti, kötelesek haladéktalanul konzultálni a fenyegetés kiküszöbölése céljából. Aktívan együttműködnek a terroristák, szervezett bűnözés és szeparatisták leverésében, az illegális migráció visszaszorításában, kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a rendvédelmi és igazságszolgáltatási szerveik közötti együttműködésnek. Kijelentik, hogy együttműködnek a környezetvédelem és a vízbiztonság területén is.¹⁹

A szerződés elsődlegesen iránymutatásként szolgál, a benne foglalt kikötések jelentős része határozatlan idő alatt jut el a teljes megvalósítás szintjére, illetve nincs részletezve a pontok megvalósításának pontos módja sem. Ez azzal magyarázható, hogy a felek hosszú távú együttműködést terveznek, a folyamatos konzultációra helyezik a hangsúlyt, illetve a kooperációt nem a szerződés kötőereje tartja fent, hanem a kölcsönös érdek és a hegemon hatalom nyomása. Megállapítható, hogy a kínai-orosz együttműködés intenzitása ceteris paribus lineáris összefüggésben áll azzal, hogy Oroszország és Kína az USA-t mekkora fenyegetésnek tekinti. Ez alapján amennyiben az Amerikai Egyesült Államok befolyása, avagy a két országra gyakorolt nyomása nő, az orosz-kínai együttműködés erősödik, ha nyomása csökken (pl. hatalmi pozíciója destabilizálódik), az orosz-kínai együttműködés is mérséklődik. Ezen összefüggés alapján értelmezhető a sokak szerint botrányos és követheetlen Trump-féle külpolitika egyik lényegi eleme. Donald Trump a korábbi irányvonalától eltérően már választási kampányában is kiemelte, hogy támogatja Washington és Moszkva közeledését, és elődeihez képest sokkal intenzívebben törekedett a jó amerikai-orosz kapcsolatok kialakítására/fenntartására (hozzá kell tennem, hogy törekvése sok területen nem ért el sikert). Ellenben Kínával szemben rendkívül vehemenssen lépett fel, meghirdette a kereskedelmi háborút, több területen szándékosan konfrontálódott Pekinggel. Céljai közé tartozhatott a kínai-orosz bilaterális kapcsolatok meggyengítése. Ezt úgy akarta kivitelezni, hogy Oroszországra kisebb, Kínára nagyobb nyomást helyez, hogy a két országnak

¹⁹ China-Russia 2001.

különböző mértékben álljon érdekében a kapcsolatok mélyítése. Minél kisebb az orosz-kínai érdekegyezés, az Egyesült Államok annál több energiát fordíthat a Kínával szembeni gazdasági-kereskedelmi dependencia leépítésére, mely Trump szerint elengedhetetlen Amerika újbóli felemelkedéséhez. Mint tudjuk a republikánus elnök nem tudta megvalósítani törekvéseit, mely oka egyrésztől lehetett az, hogy tervének megvalósítását belpolitikai ellentét korlátozta, mivel hogy az amerikai felsőbb vezetés nem tudott egyik pillanatról a másikra elszakadni oroszellenességétől, de politikai következetlensége és az orosz-amerikai érdekellentétek alábecsülése is hozzájárulhatott a kudarchoz.²⁰

Kína visszatérő külpolitikai retorikai fogása, hogy elutasítja a katonai szövetségekben való részvételt, ennek ellenére *de facto* rendelkezik katonai partnerekkel. Ezen kapcsolatait nem egy többoldalú rendszerben építi, hanem külön-külön országonként bilaterális szinten, illetve nem nevezi nevén a katonai szövetségeit, ahogy az előbb tárgyalt szerződésből is kiderül inkább stratégiai partnerségként, baráti együttműködésként hivatkozik rájuk. Többek között ezzel törekszik elérni, hogy a világ többi országa ne tekintsen rá fenyegetésként. Ahogy Xi Jinping fogalmaz: „Kína azzal, hogy fejlődése során egyre erősebbé válik, nem egyre nagyobb veszélyt, hanem egyre több lehetőséget jelent a világ többi része számára.”²¹

4. fejezet: Az orosz-ukrán háború hatása a kínai-amerikai kapcsolatokra

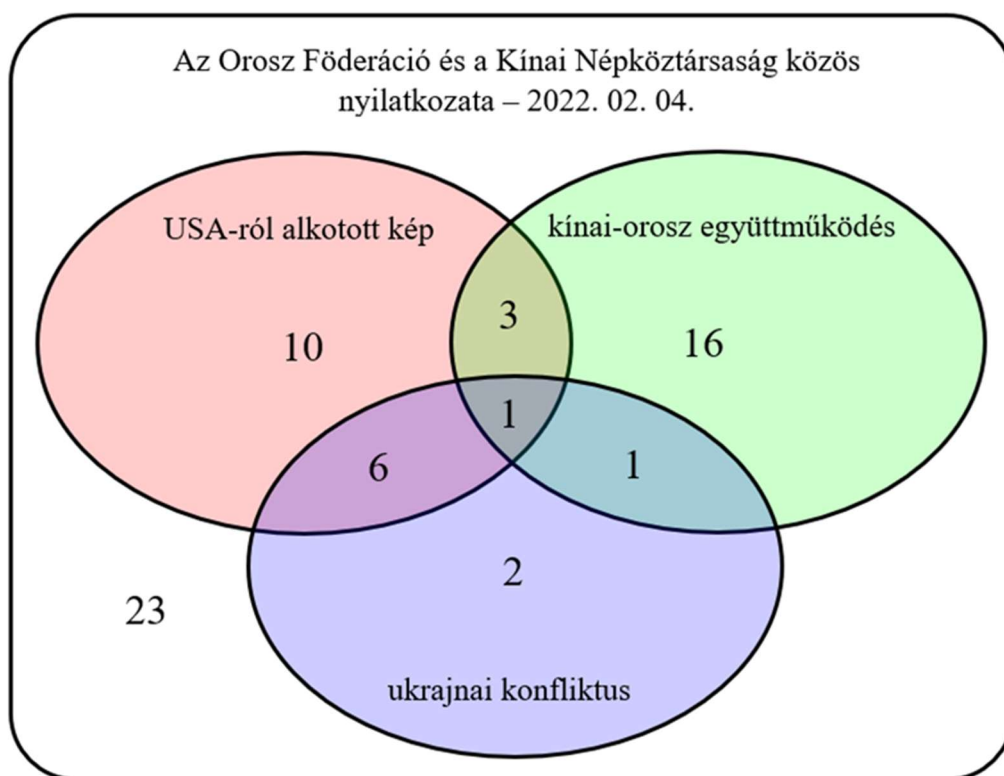
4.1. Az Orosz Föderáció és a Kínai Népköztársaság közös nyilatkozata az új korszakba lépő nemzetközi kapcsolatokról és a globális fenntartható fejlődésről – 2022.02.04.

Az Orosz Föderáció és a Kínai Népköztársaság 2022. február 4-én, a pekingi XXIV. Téli Olimpia megnyitásának napján adta ki közös nyilatkozatát, húsz nappal a háború kitörését megelőzően. A dokumentumot három okból tartom kiemelten fontosnak. Egyrészt, mert segítségével vizsgálható az ukrajnai konfliktus fegyveres harcokká való eszkalálódását közvetlenül megelőző orosz és kínai külpolitikai álláspont. Másrészt, mert rálátást biztosít arra, hogy hol tartanak a 2001-ben megindult orosz-kínai együttműködési folyamatok. Harmadrészt, mert vizsgálható a dokumentumon keresztül a kínai és orosz vezetés Amerikai Egyesült Államokról alkotott képe. Ezen három szempont alapján elemzem a dokumentumot.

²⁰ China-Russia 2001.; VARGA 2018.

²¹ P. SZABÓ 2020.; XI 2017: 307.

1. ábra - Az Orosz Föderáció és a Kínai Népköztársaság 2022.02.04-i közös nyilatkozata - Venn-diagram a dokumentum tartalmi megoszlásáról (Forrás: a szerző saját készítése)

A közös nyilatkozat tartalmi megoszlásának szemléltetése érdekében készítettem el a fentebb látható Venn-diagramot. A dokumentum vizsgálata során egy-egy bekezdést tekintettem elemzési egységnek. A diagramban a nyilatkozat 62 bekezdésének tartalmát vizsgáltam meg és soroltam be az elemzési szempontjaimnak megfelelő halmazba/halmazokba. A diagramról leolvasható, hogy az orosz-ukrán háborúval koherens tartalmi elemek többsége az Amerikai Egyesült Államokra történő utalást is tartalmaz, illetve az USA-ra tett utalásokat tartalmazó bekezdések majdnem olyan gyakorisággal fordulnak elő a nyilatkozatban, mint a két nyilatkozó fél együttműködését tárgyaló elemek. Ez megerősíti, hogy az orosz-ukrán háború és a bilaterális viszonyuk szempontjából is hatalmas jelentőséget tulajdonítanak a nyilatkozó felek az Egyesült Államoknak.

4.1.1. Az orosz-ukrán háború és a közös nyilatkozat

A szöveg több esetben kitér olyan témákra, melyek az oroszok Ukrajnát célzó offenzívája kapcsán is gyakran előforduló retorikai elemek orosz és kínai oldalról, mint a fegyveres beavatkozás indokai. Ilyen az a kijelentés, hogy az oroszok és a kínaiak határozottan elítélik azokat az akciókat, melyek a náci agresszorok, militarista betolakodók és bűntársaik felelősségét tagadja, nehogy a világháború tragédiái megismétlődjének. Az ukrajnai konfliktusban kihirdetett orosz

cél, Ukrajna „náci-mentesítése”, az oroszul beszélő, magukat oroszoknak valló ukrán állampolgárok elnyomásának megakadályozása, egybevág a dokumentumban megfogalmazott céllal. Mondhatni a február 4-i nyilatkozat előrevetítette az ukrainai konfliktus orosz retorikájának egyik lényegi elemét.²²

Megjelenik a közös nyilatkozatban az is, hogy Kína és Oroszország nehezményezik az USA kilépését a közepes és rövidebb hatótávolságú rakéták felszámolásáról szóló szerződésből és egyéb fegyverzet-ellenőrzési megállapodásból. Felszólítják az Amerikai Egyesült Államokat arra, hogy ne telepítsen közepes és rövidebb hatótávolságú földi rakétákat sem az ázsiai-csendes-óceáni térségben, sem Európában. A kínai fél támogatja az Orosz Föderáció javaslatait abban, hogy hosszútávú és kötelező érvényű biztonsági garanciák legyenek létrehozva Európában.²³

Illik az ukrainai konfliktus témakörébe az a kínai-orosz deklaráció is, hogy ellenzik a színes forradalmakat, elítélik a terrorizmust, de a terrorizmus elleni küzdelem átpolitizálását is. Úgy vélik, hogy egyes államok, katonai és politikai szövetségek és koalíciók mások biztonságának rovására egyoldalú katonai előnyök megszerzésére törekednek, ezzel súlyosan aláássák a nemzetközi rendet. Oroszország és Kína ellenzi a NATO további bővítését és felszólítják, hogy hagyjon fel ideologizált hidegháborús megközelítésével, tartsa tiszteletben más országok szuverenitását.²⁴

A nyilatkozat felhívja a figyelmet az USA és szövetségesei hazai és külföldi biofegyver-tevékenységeire is, melyet a felek komoly fenyegetésként értékelnek. Az ukrán-orosz konfliktus kapcsán is felmerültek az USA-Ukrajna közös működtetésű laboratóriumok, melyek az orosz és kínai állítások szerint biofegyverek kutatására specializálódtak.²⁵

A stratégiai dokumentum elemzése során arra a következtetésre jutottam, hogy a kínai-orosz közös nyilatkozat tartalmaz olyan kijelentéseket, felszólításokat, melyek utalnak az akkor még ki nem tört fegyveres konfliktus lehetőségére, előzetes magyarázatot nyújtanak a konfliktus kitörésének orosz indítékaira, ám az nem jelenthető ki, hogy a 2022-es orosz-kínai közös nyilatkozat előrevetíti az orosz-ukrán háborút.

²² China-Russia 2022.

²³ China-Russia 2022.

²⁴ China-Russia 2022.

²⁵ China-Russia 2022.

4.1.2. Az USA-ról alkotott kép és a közös nyilatkozat

A dokumentum tele van az Amerikai Egyesült Államokra tett utalásokkal, illetve konkrét felszólításokkal az USA és a NATO felé. A Kínai Népköztársaság és az Orosz Föderáció írásba foglalják, hogy a világ jelentős változásokon megy keresztül, hogy a világrend átalakul és a világban egy hatalom újraelosztására irányuló tendencia alakult ki, ezért nő a nemzetközi közösségben a békés, fokozatos fejlődést biztosító vezetés igénye. Úgy tartják, hogy „egyes szereplők” pedig még mindig unilaterális módszereket alkalmaznak a nemzetközi problémák kezelésére, erőszakhoz folyamodnak, beavatkoznak más államok belügyeibe, sértik azok törvényes jogait és érdekeit, nézeteltéréseket szítanak, mellyel akadályozzák az emberiség fejlődését. Felszólítják az összes államot arra, hogy törekedjenek mindenki jólétére, a fenntartható fejlődésre, támogassák az egyetemes emberi értékeket, tartsák tiszteletben más népek jogait, önállóan határozzák meg országaik fejlődési útját. Kiemelik, hogy a demokrácia egyetemes emberi érték, előmozdítása és védelme az egész világközösség közös felelőssége, azonban nincs mindenre érvényes sablon, amely útmutatást adna ennek létrehozásában, csak az ország lakosságának joga eldönteni, hogy államuk demokratikus-e. A nyilatkozó felek biztosítják róla a többi államot, hogy tiszteletben tartják más államok demokratikus rendszereit és hagyományait. Deklarálják, hogy aki saját demokratikus normáit kényszeríti rá más országokra, monopolizálja a demokratikus kritériumoknak való megfelelés értékelésére vonatkozó jogot, hogy ezzel ideológiai alapon választóvonalakat és blokkokat hoz létre, az semmibe veszi a demokráciát, szembehelyezkedik annak szellemével, valódi értékeivel, aláássa a világrend stabilitását, komoly veszélyt jelent a globális és regionális békére.²⁶

Kifejezik aggodalmukat az Ausztrália, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság közötti biztonsági partnerséggel kapcsolatban, különös tekintettel az atommeghajtású tengeralattjárókra. A nyilatkozó felek úgy vélik, hogy ez a hármass partnerség fokozza a fegyverkezési versenyt a régióban, és komoly kockázatot jelent az atomfegyverek elterjedésére.²⁷

A felek megerősítik azon meggyőződésüket, hogy a bakteriológiai és toxinfegyverek felhalmozásának tilalmáról, valamint azok megsemmisítéséről szóló egyezmény, illetve a Vegyifegyver-tilalmi Egyezmény a nemzetközi béke és biztonság alappillére. Hangsúlyozzák, hogy az USA és szövetségesei hazai és külföldi biofegyver-tevékenységei és az, hogy az Egyesült Államok a Vegyifegyver-tilalmi Egyezmény egyetlen részes állama, mely nem fejezte be a vegyi fegyverek felszámolásának folyamatát, komoly aggodalmat okoznak a nemzetközi közösségnek és

²⁶ China-Russia 2022.

²⁷ China-Russia 2022.

komoly fenyegetést jelentenek az Orosz Föderációra és a Kínai Népköztársaságra nézve. Deklarálják, hogy ellensúlyozni fogják azokat a tevékenységeket, melyek célja a katonai fölény elérése az űrben.²⁸

A nyilatkozatban többször is előfordul különböző környezetben, hogy az USA komoly fenyegetést jelent Oroszországra és Kínára nézve. A szöveg legtöbbször egyértelmű utalásokat tesz, azonban több helyen nevesíti is az elsődleges fenyegetésnek nyilvánított Egyesült Államokat, mellyel szemben rendkívül nagy mértékű, mondhatni hidegháborús feszültségre lehet következtetni. Elítélik az amerikai külpolitikát, felszólítják az USA-t arra, hogy fejezze be azon törekvéseit, melyek veszélyeztetik Kína, Oroszország és a többi állam biztonságát.²⁹

A két hatalom megkísérli megvédeni magát az őket a demokrácia és az emberi jogok kapcsán érő vádakkal szemben, a fogalmak interpretálásának segítségével. Tökéletes példák erre azok a kijelentések, melyekben Kína és Oroszország állítja, hogy teljes mellszélességgel kiáll adott nemzetközi szervezetek által képviselt normák mellett. Megfigyelhető, hogy az alkalmak jelentős részében követi ezeket a kijelentéseket egy kikötés, mely a támogatott norma tartalmát azonnal meg is változtatja. Ezt megkísérlem bemutatni a következő szövegrészleten keresztül: „*The sides note that the Charter of the United Nations and the Universal Declaration of Human Rights set noble goals in the area of universal human rights, set forth fundamental principles, which all the States must comply with and observe in deeds. At the same time, as every nation has its own unique national features, history, culture, social system and level of social and economic development, universal nature of human rights should be seen through the prism of the real situation in every particular country, and human rights should be protected in accordance with the specific situation in each country and the needs of its population.*”³⁰ Az első mondatban megtörténik a kijelentés: az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata olyan nemes célokat fogalmaz meg az egyetemes emberi jogok területén, amelyeket minden államnak be kell tartania. A második mondatban megjelenik a kikötés, mely szerint, mivel minden nemzetnek megvannak a maga egyedi nemzeti sajátosságai, az emberi jogok egyetemes természetét az egyes országok valós helyzetének prizmáján keresztül kell szemlélni. A második mondat azonnal kioltja az első lényegét. Ennek a retorikai fordulatnak köszönhetően a felek úgy tűnhetnek, hogy támogatják az Emberi Jogok Nyilatkozatát, de közben csak a saját szabályrendszerükkel kiegészítve fogadják azt el magukra nézve. Szabályrendszerük pedig olyan szinten

²⁸ China-Russia 2022.

²⁹ China-Russia 2022.

³⁰ China-Russia 2022.

viszonylagossá teszi a tárgyalt kötelmet, hogy annak kötőereje elveszik. Hasonló technika egyébiránt megfigyelhető az amerikai retorikában is, például Antony Blinken beszédében, melyet kutatásom során a későbbiekben fogok elemezni.³¹

4.1.3. Az együttműködés és a közös nyilatkozat

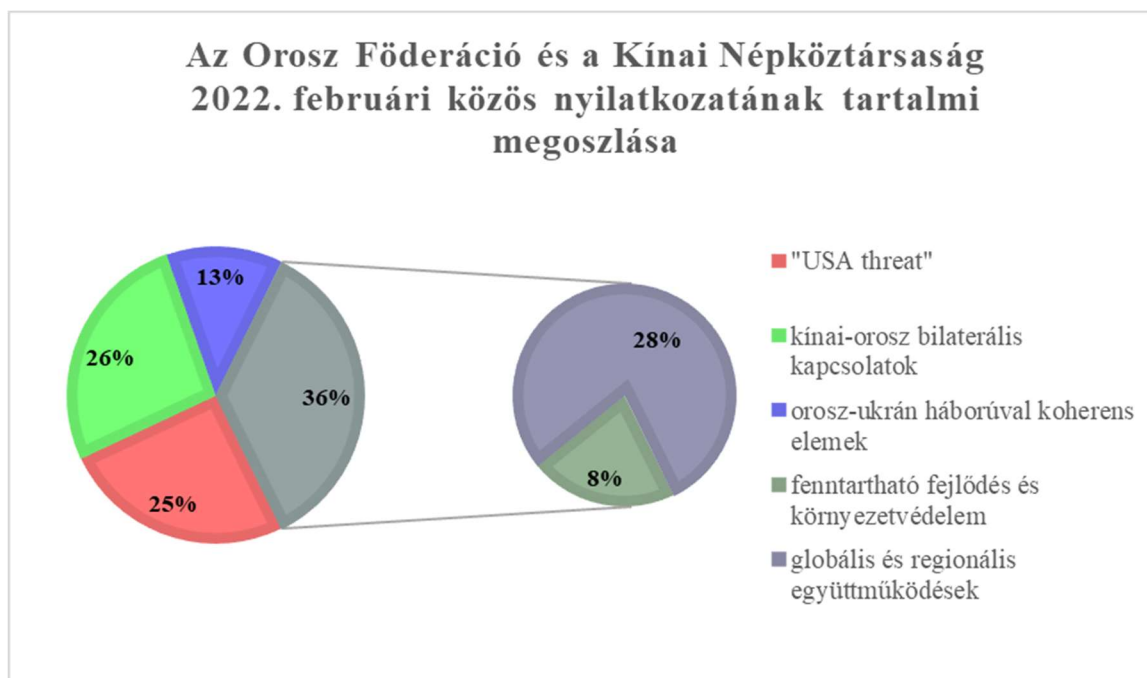
Az Orosz Föderáció és a Kínai Népköztársaság kijelenti, hogy a két állam közötti barátságnak nincsenek határai. Megerősítik egymással szembeni támogatásukat, készek elmélyíteni együttműködésüket nemzetközi információbiztonság területén, készek megerősíteni a párbeszédet a mesterséges intelligenciával kapcsolatban. Az orosz fél továbbra is támogatja az „egy Kína-elvet” és ellenzi a Tajvani függetlenség minden formáját. Közösén állnak ki azon külső erők kísérletei ellen, melyek aláássák országaik szomszédos régióinak biztonságát, stabilitását. Megerősítik álláspontjukat a nukleáris fegyverek, elterjedésének megakadályozásával kapcsolatban, üdvözik az öt atomfegyverrel rendelkező állam vezetőinek nyilatkozatát, mely az atomháború és a fegyverkezési verseny elkerüléséről szól.³²Oroszország és Kína több esetben megerősítették a 2001-ben tett kijelentéseiket, például az „egy Kína-elv”, a nukleáris és vegyi fegyverek kérdése, a fokozottan elmélyülő kapcsolat, kereskedelmi, technológiai, tudományos, igazságügyi együttműködés, vízbiztoság és védelmi kérdések kapcsán. A szövegből arra lehet következtetni, hogy az elmúlt két évtized együttműködése pozitívan érintette a két országot, továbbra is nyitottak az együttműködésre, sőt azt több területen bővíteni is kívánják.

A dokumentum egy részét, 23 bekezdést az általam konstruált elemzési csoportok egyikébe sem lehet teljes biztonsággal elhelyezni, ezért megvizsgáltam, hogy van-e a kimaradt elemek között kohézió. Az eredményt a következő ábrával foglalom össze:

³¹ China-Russia 2022.

³² China-Russia 2022.

2. ábra - Az Orosz Föderáció és a Kínai Népköztársaság 2022.02.04-i közös nyilatkozata - kördiagram a dokumentum tartalmi megoszlásáról, kiemelve a korábbi elemzési szempontokból kimaradt elemeket (Forrás: a szerző saját készítése)

Mint látható a korábbi elemzési szempontokból kimaradt információk két csoportra oszthatók. Az első, kisebb csoport, a fenntartható fejlődésről és a környezetvédelemről szól. A felek nyilatkozzák, hogy az Északi-sarkvidék fenntartható fejlődése érdekében erősítik a gyakorlati együttműködést, hangsúlyozzák a világűr békés célú felhasználásának fontosságát, vállalják, hogy komoly lépéseket tesznek az éghajlatváltozás és a covid járvány elleni küzdelemben, az emberiség és a természet harmonikus fejlődése érdekében.

A másik csoport a globális és regionális együttműködésekkel kapcsolatos deklarációkat foglalja össze. Ez a kategória minden eddiginél nagyobb, ez rámutat arra, hogy a globális és regionális kapcsolatok erősítése Kína és Oroszország egyik legfontosabb célja. Az ENSZ 12 bekezdésben van említve, a Sanghaji Együttműködési Szervezet 5 bekezdést kapott, a WTO és a BRICS 2-2-t, az APEC, az ASEAN és a G20 pedig egy bekezdésben van kiemelve. A szöveg kitér többek között arra, hogy a nyilatkozó felek mint az ENSZ biztonsági tanácsának állandó tagjai, teljes mértékben kiállnak az ENSZ nemzetközi ügyekben való központi koordináló szerepe mellett, megvédik a nemzetközi jogon alapuló világrendet, beleértve az Egyesült Nemzetek Alapokmányát is.

Oroszország és Kína törekszik arra, hogy előmozdítsák az Eurázsiai Gazdasági Unió és az Egy Övezet Egy Út program fejlesztési terveinek összekapcsolását. A Greater Eurasian Partnership (Nagyobb Eurázsiai Partnerség) kiépítésére is hangsúlyt helyeznek. Céljuk a Sanghaji Együtműködés, a BRICS előmozdítása, az APEC, a WTO, a G20-ak szerepének erősítése, az ASEAN központi szerepének támogatása a kelet-ázsiai együttműködés fejlesztésében.³³

A dokumentum elemzése során azt tapasztaltam, hogy észrevehető különbség 2001-hez képest az, hogy Oroszország és Kína jelentősen több regionális vagy globális diplomáciai együttműködésben játszik egyre fontosabb szerepet, több országgal építi, erősíti kapcsolatait. A dokumentumban tükröződik, hogy a két nagyhatalom célja az USA-tól független, Kína-Oroszország tengelyű együttműködési rendszerek kialakítása, a még intenzívebb gazdasági fejlődés és az USA szövetségi rendszerének ellensúlyozása céljából, illetve azokban a szervezetekben, ahol az USA is jelen van, céljuk együttes erővel ellensúlyozni / felülkerekedni rajta, és a rendszert saját igényeik szerint formálni.

4.2. Az USA kormányzatának Kína-politikája az orosz-ukrán háború alatt

2022. május 26-án Anthony J. Blinken, az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztere megtartotta a „*The Administration's Approach to the People's Republic of China*” című beszédét, melyben gyakorlatilag kifejtette az USA új Kína-politikáját.³⁴ Megállapította, hogy Oroszország, sőt ahogy fogalmaz, személyesen Vlagyimir Putyin orosz elnök egyértelmű és aktuális fenyegetést jelent, viszont Kína az egyetlen ország, melynek nemcsak szándéka megváltoztatni a nemzetközi rendet, hanem megvan hozzá gazdasági, technológiai ereje is. Ebből következik, hogy a legkomolyabb, hosszú távú kihívás az Egyesült Államok számára nem Oroszország, hanem a Kínai Népköztársaság.³⁵

³³ China-Russia 2022.

³⁴ azért ezt a stratégiai állásfoglalást elemzem, mert a fejezet írásának idején a Biden-adminisztráció Nemzeti Biztonsági Stratégiája még nem volt publikálva

³⁵ BLINKEN 2022.

Blinken kijelenti, hogy az USA nem keres konfliktust, nem akar új hidegháborút, és nem akarja megakadályozni Kínát nagyhatalmi szerepében, vagy abban, hogy fejlessze gazdaságát, képviselje népe érdekeit, sőt nem törekszik Kína politikai rendszerének átalakítására sem, mindent megtesz viszont, hogy megvédje és megerősítse a nemzetközi jogot, megállapodásokat, elveket és intézményeket, melyek a békét, a biztonságot és a szuverén nemzetek jogait védik. Figyelemre méltó, hogy mennyire hasonló törekvéseket tűzött ki célként Kína és Oroszország is ugyanezen év február 4-én.³⁶

Az amerikai külügyminiszter szerint az eddigi nemzetközi rend nyújtotta stabilitásból Kína profitált a legtöbbet, de most, hogy nagyhatalommá vált, támogatás és megerősítés helyett aláássa a rendet biztosító törvényeket, megállapodásokat, elveket és intézményeket. A jelenlegi kínai vezetésről így vélekedik: *„Xi elnök alatt a kormányzó Kínai Kommunista Párt elnyomóbbá vált otthon és agresszívebbé külföldön.”* Nehezményezi Kína tengeri követeléseit, azzal vádolja, hogy aláássa a hajózás szabadságát, megsérti a kereskedelmi szabályokat, károsítja a munkavállalókat és vállalatokat az USA-ban, és az egész világon. Felhívja rá a figyelmet, hogy Peking retorikája ellenére aszimmetrikus függetlenítést folytat, igyekszik kevésbé függővé tenni Kínát a világtól, a világot pedig még függőbbé tenni Kínától. Nem mellesleg és nem meglepő módon rossz véleménnyel van Xi és Putyin együttműködéséről is. Kijelenti, hogy az Amerikai Egyesült Államok kiáll a Xinjiang, Tibet és Honkong régiókban zajló emberiség elleni bűncselekmények ellen.³⁷

A politikus deklarálja, hogy az Egyesült Államok fokozni fogja versenyképességét. Az ennek kivitelezését célzó terveket három kategóriába sorolva foglalom össze.³⁸

³⁶ BLINKEN 2022.

³⁷ BLINKEN 2022.

³⁸ BLINKEN 2022.

Biztonság fokozása

- a katonai beruházások eltolása nagyobb hatótávolságú, nehezebben megtalálható, könnyebben mozgatható, aszimmetrikus rendszerek felé, az űralapú képességek fejlesztése
- új és erősebb exportellenőrzések, hatékonyabb befektetési és átvilágítási intézkedések bevezetése, a tudományos kutatás fokozott védelme, a kibervédelem fejlesztése
- az ellátási lánc biztonságának növelése az érzékeny ágazatokban a termékek és anyagok több forrásból való beszerzésével, ezáltal a Kínával szembeni függés csökkentése
- befektetés a kutatásba, fejlesztésbe és a fejlett gyártásba, olyan területek fellendítése, mint a mesterséges intelligencia, a biotechnológia és a kvantumszámítástechnika

A gazdaság és kereskedelem fejlesztése

- nagy infrastrukturális beruházások: autópályák, kikötők, repülőterek, vasutak, hidak modernizálása, a nagy sebességű internet kiterjesztése az ország minden szegletére
- stratégiai befektetések az oktatásba és a munkavállalók képzésébe
- a globális minimumadó bevezetésének elérése
- befektetés a kutatásba, fejlesztésbe és a fejlett gyártásba, olyan területek fellendítése, mint a mesterséges intelligencia, a biotechnológia és a kvantumszámítástechnika

Együttműködések fokozása

- az együttműködés fokozása a szövetségesekkel és partnerekkel (kiemelten az indo-csendes-óceáni térségben, Japánban és Dél-Koreában), új koalíciók létrehozása, a NATO megerősítése, „integrált elrettentés” megteremtése a szövetségesek és partnerek bevonásával

A beszéd egyik kulcsmondata a következő: „*Competition need not lead to conflict. We do not seek it. We will work to avoid it, but we will defend our interests against any threat.*”³⁹-mondja Blinken. Ez a kijelentés tökéletesen ugyanazon szabályrendszer szerint működik, mint amit a korábbiakban kifejtettem Oroszország, Kína és az emberi jogok kapcsán. Az állítás a következő: „A versenynek nem kell konfliktushoz vezetnie. Nem keressük. Azon fogunk dolgozni,

³⁹ BLINKEN 2022.

hogy elkerüljük”. Majd ezután következik a kikötés, mely az első kijelentést teljesen megváltoztatja: „de megvédjük érdekeinket minden fenyegetéssel szemben.” A kikötés itt is azonnal kioltja az állítás lényegét. A retorikai fordulatnak köszönhetően az Amerikai Egyesült Államok konfliktuskerülőnek, békét éltetőnek tűnhet, de közben vállalásának kötőerejét, minthogy azon dolgozik, hogy elkerülje a konfliktust, azonnal feloldja a mondat második felében álló kikötéssel, hiszen már csak az elemzett mondat előtt elhangzott beszédéből is konkrétan kiderül, hogy az USA Kínára már az adott pillanatban is fenyegetésként tekint (hiszen aláássa a rendet biztosító törvényeket, a hajózás szabadságát, megsérti a kereskedelmi szabályokat, szándéka megváltoztatni a nemzetközi rendet, egyre agresszívabb külpolitikát folytat, károsítja a munkavállalókat és vállalatokat az USA-ban, az egyértelműen fenyegetésnek titulált Putyinnal barátkozik stb.).⁴⁰

Kutatásom során arra a következtetésre jutottam, hogy bár Kína és az USA nyilatkozataiban egyaránt visszatérő elem a konfrontációkerülés, a szuverenitás védelme, a demokrácia és a béke pártolása, valójában ez mindkét félnél csak egy saját cél-, érték-, érdek- és eszközrendszer nyilvánosság általi elfogadottságát elősegítő retorikai elem. A nagyhatalmak rugalmatlanok, kompromisszumkészségük alacsony, a békét támogató normákat *de jure* elfogadják, ám ezeket saját céljaik szerint interpretálják.

Heves küzdelem folyik a nemzetközi befolyásért. Mind az Egyesült Államok, mind Kína fokozott erőfeszítéseket tesz szövetségi, partneri rendszereinek bővítésére, a velük való együttműködés fokozására. Megfigyelhető, hogy ez a tendencia a nemzetközi blokkosodás reneszánszához vezet.

Bár az amerikaiak a második világháború alatt és után kialakult szövetségi rendszere máig rendkívül erős, a nemzetközi befolyásért folytatott küzdelem állása a Szovjetunió szétesése óta talán most a legelőnytelenebb az Egyesült Államok számára. Ez a nemzetközi megítélésüket romboló kudarcaiknak (pl. az afganisztáni háborúban) és a kínai-orosz külpolitikai erőfeszítéseknek egyaránt köszönhető. Orbán Viktor egy 2022. október 11-i berlini rendezvényen így vélekedik az orosz-ukrán háború nemzetközi hatásairól: „*Az oroszokat most benyomtuk a kínaiak hóna alá, [...] India nem volt hajlandó a nyugat mellé felzárkózni (az orosz-ukrán kérdésben), az OPEC országok gyakorlatilag megszegyenítették bennünket. Az amerikaiak odamentek, hogy termeljenek ki többet (energiahordozót), hogy olcsóbb legyen az energia, a szaúdiak [...] bejelentették, hogy csökkentik a kitermelést. [...] Korábban a nyugati világ, különösen ha az amerikaiak*

⁴⁰ BLINKEN 2022.

*hatalmas hadseregükkel azt mondák, hogy ez a helyes, akkor a világ nagy része felzárkózott mögéjük. Sohasem láttam olyat [...] hogy az amerikaiakat így elhessentsék. Ilyen gyengék globálisan még soha nem voltunk, és ez most nyilvánvalóvá vált. Ez szerintem nem jó.”*⁴¹ Orbán az idézet első mondatában arról beszél, hogy az Amerikai Egyesült Államok fenyegetése megnövelte a kínai-orosz együttműködést, sőt mi több, Oroszország Kínától való függését is.

Bár Kínát az orosz-ukrán háború meglehetősen kellemetlenül érintette, hiszen nonkonfrontatív politikája nem fér össze azzal, hogy elsőszámú stratégiai szövetségese egy háború agresszora, mégis profitál a konfliktusból. A szankciók következtében az orosz piacról kivonult amerikai és európai aktorok helyére kínai cégek és beruházások tódultak. Kína legnagyobb riválisa, az USA, rendkívüli mennyiségű tőkével, felszereléssel és technikával támogatja Ukrajnát, ellenben Kínának nem kell efféle kiadásokkal számolni. Azt is meg kell említeni, a háborút csendesen szemlélő nagyhatalom megfigyelheti a modern nyugati technika vívmányait működés közben, ebből következtetéseket vonhat le, ezáltal stratégiai előnyhöz juthat. Nem mellesleg ez a technológia gyakran a feketepiacra vagy orosz kézre kerül, azaz tesztelhető, vizsgálható és lemásolható fizikai valójában is elérhetővé válik Kína számára. Oroszország mint háborúban álló, szankciók alá vetett fél egyre inkább és egyre egyoldalúbban kiszolgáltatott Kínának. Hogy Kína ezt miképp használja ki, azt még homály fedi, azonban a lehetőségek adóttak. Meg kell jegyezni, hogy az Európai Unió ugyanígy egyre kiszolgáltatottabb az Egyesült Államoknak, többek között annak következtében, hogy mostanra az eddig Oroszországból származó javak jelentős részét is az USA-ból kell beszerezni az oroszok elleni szankciók értelmében. Ez ismét visszavezet a blokkosodás kérdéséhez. Oroszország kiszolgáltatottságának növekedése Kína felé és az EU kiszolgáltatottságának növekedése az Egyesült Államok felé tovább növeli a blokkosodás veszélyét a nemzetközi térben.

4.3. Az orosz-ukrán háború és a tajvani események

Kína sarkalatos területi kérdései közé tartozik a Xinjiangi Ujgur Autonóm terület, a Tibeti Autonóm Terület és Tajvan. Egyetlen kínai vezető sem engedheti meg magának, hogy feladja e három földrajzi egység bármelyikét, hiszen az szétagoltsághoz vezetne, mely a több ezer éves kínai politikai gondolkodás szerint a legnagyobb politikai kudarcok egyike. A három említett terület közül csak Tajvan az, melyet *de facto* nem tart ellenőrzés alatt a Kínai Népköztársaság. Az Amerikai Egyesült Államok természetesen tisztában van azzal, hogy a Tajvan-kérdés elsődleges jelentőségű eleme a kínai politikának és azzal is, hogy ő az egyetlen politikai aktor, mely

⁴¹ ORBÁN 2022.

jelentősen tudja akadályozni az újraegyesítést, lehetőségét pedig ki is használja. Az orosz-ukrán háború kitörésével az amerikaiak Tajvannal kapcsolatos kijelentései is szigorúbbá váltak. 2022. május 23-án Joe Biden amerikai elnök megerősítette, hogy ha szükségessé válik, katonailag is beavatkozik Tajvan védelmében. Ettől függetlenül kijelentette, hogy Amerika továbbra is tartja magát az „egy Kína-elvhez”.⁴²

4. ábra – Karikatúra: Joe Biden és az „egy Kína-elv” (Forrás: CHINA DAILY. 2022.06.06. *US should stop playing word games on one-China principle*. In: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202206/06/WS629d6c84a310fd2b29e60e36.html>)

A karikatúra, bár propaganda, tökéletesen reprezentálja a Kínai Kommunista Párt véleményét az Egyesült Államok „egy Kína-elvhez” való hozzáállásáról. Tudvalevő, hogy Kína csak abban az esetben tart fenn diplomáciai kapcsolatokat egy országgal, ha az elismeri és elfogadja az elvet, miszerint csak egyetlen Kína létezik, melynek egyetlen legitim kormánya a pekingi kormány. Az USA-nak Kínára való gazdasági-kereskedelmi ráutaltsága miatt természetesen nem lenne előnyös, ha nyíltan tagadná ezt az elvet, stratégiai érdeke viszont, hogy Tajvan megtartsa függetlenségét.

⁴² NBC NEWS 2022.

4.3.1. Nancy Pelosi tajvani látogatása

2022. augusztus 2-án Nancy Pelosi, az Egyesült Államok Képviselőházának elnöke Tajvanra látogatott. „*Today the world faces a choice between democracy and autocracy. America's determination is to preserve democracy here in Taiwan and around the world remains ironclad.*” – mondta beszédében.⁴³ Ezt a következőképp fordítanám le: „Ma a világnak választania kell demokrácia és autokrácia között. Amerika eltökéltsége, hogy megőrizze a demokráciát, itt Tajvanon és a világ többi részén továbbra is rendíthetetlen.” Bár Pelosi beszéde Tajvan népének szól, szavai pontosan leírják a világpolitika jelenlegi állását. Nem csak a szigeten merül fel az állásfoglalás kérdése, jóformán az egész világ döntés elé kényszerült. Az ukrán-orosz háború kapcsán az eddiginél is nehezebb függetlennek maradni. Az USA és Oroszország egyaránt folyamatosan figyeli és elemzi az országokat. Ki fogadja el a szankciókat és ki nem, ki melyik ENSZ dokumentumot írja alá és melyiket nem, ki fejezi ki támogatását és melyik oldalnak. A nagyhatalmak listát vezetnek ki mennyire barát, ki mennyire ellenség. A nem cselekvés is megnyilvánulásnak számít. Az országok akkor is tolódnak vagy az egyik, vagy a másik irányba, ha csak saját érdekeiket szem előtt tartva próbálnak nonkonfrontatív politikát folytatni.

Az orosz-ukrán háború különösképpen előtérbe helyezte Nancy Pelosi látogatását, mely ráirányította a figyelmet a szárazföldi Kína és Tajvan közötti feszültségre. A két konfliktusban lényeges azonosságok fedezhetőek fel. Ukrajna korábban Oroszország jogelődjének, a Szovjetunióknak, míg Tajvan a Kínai császárságnak területét gyarapította. Az Orosz Föderációnak és a Kínai Népköztársaságnak egyaránt vannak törekvései az egykori területek ellenőrzésének/birtoklásának visszaállítására. Putyin elnök orosz részről többször alátámasztotta ezt, erre példa a Krím annektálását követő beszéde és több az orosz-ukrán háború során tett kijelentése is. Kína 2011-ben hivatalos dokumentumban deklarálta, hogy nemzeti érdekének tekinti az ország újraegyesítését. A Kínai Kommunista Párt látja, hogy mind Ukrajna, mind Tajvan esetében az Egyesült Államok az egyetlen, aki meg tudja és meg is akarja gátolni a területek ellenőrzését / birtoklását célzó geopolitikai, politikai érdekeket. Az ukrajnai események hatására az is egyértelművé vált, hogy ezt milyen hatékonyan valósítja meg. Az orosz-ukrán háború kontextusában így minden Tajvan irányába tett amerikai lépés felerősödik, fokozza a feszültséget. Ez magyarázza a radikális Kínai válaszlépést, mely Pelosi látogatását követte.⁴⁴

Az augusztus 2-i látogatás után a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg tengerészete és légierije összetett manőversorozatot hajtott végre a Tajvant körülvevő légtérben és vizeken, a

⁴³ SKY NEWS 2022.

⁴⁴ P. SZABÓ 2020.; PUTYIN 2014.

szárazföldről pedig ballisztikus rakétákat indítottak, melyek a szigettől keletre, északkeletre és délkeletre csapódtak vízbe. Eközben Kína blokád alá vonta Tajvan szigetét. Nyugati szakértők úgy vélik Kína ezzel az erődemonstrációval üzent az USA-nak: ha úgy döntenének, hogy lerohanják a szigetet, erőteljes csapást tudnak mérni a Tajvan segítségére siető amerikai hajókra is.⁴⁵

4.3.2. Fehér könyv Kína újraegyesítéséről

2022. augusztus 10-én a Kínai Népköztársaság (az 1993-ban és 2000-ben kiadottat követően) újabb fehér könyvet publikált Tajvannal kapcsolatban. Címe magyarul: „A tajvani kérdés és Kína újraegyesítése az új korszakban”. A dokumentumban Kína deklarálja, hogy néhány ország, köztük az Egyesült Államok célja, hogy megváltoztassák Tajvan státuszát, „két Kínát” vagy „egy Kína egy Tajvant” akarnak létrehozni. A kínai kormányzat felszólítja az USA-t és minden országot, hogy hagyjanak fel minden efféle akcióval. Elítéli Tajvan szakadár kormányát, a DPP-t, azaz a Democratic Progressive Party-t, amiért egymást követő provokatív akciókban játszanak össze külső erőkkkel, eltorzítják és tagadják az 1992-es konszenzust, folyamatosan szorgalmazzák a növekvő függetlenedést, fegyverkeznek, hogy erőszakkal gátolhassák meg Tajvan újraegyesítését, becsapják Tajvan népét és elégedetlenséget szítanak Kínán belül. A Kínai Kommunista Párt szerint ezek olyan akadályok, melyeket el kell távolítani a békés újraegyesítés megvalósításához.⁴⁶

A Kínai Népköztársaság megerősíti, hogy az újraegyesítés megállíthatatlan folyamat, Tajvan integrálása Kínába pedig elkerülhetetlen és szükséges. Céljának legitimitását történelmi és jogi alapon is alátámasztja. Felsorolja a kommunisták eddigi békés lépéseit, mellyel az integrációt törekedtek serkenteni. Peking szerint a párt törekvésének köszönhetően nagy előrelépés történt a Tajvannal való kapcsolatokban, mely bizonyítja, hogy a Tajvannal való együttműködés kölcsönösen előnyös. Erre példaként felhossa, hogy 1978-ban mindössze 46 millió USD volt a Tajvannal való kereskedelem volumene, ez 2021-re 7000-szerese lett, 328,34 milliárd USD-re nőtt, az elmúlt 21 évben Kína volt Tajvan legnagyobb exportpiaca és a kontinentális Kína Tajvan szigeten kívüli beruházásainak elsődleges célpontja, ami azt takarja, hogy 2021-ben az év végéig a tajvani vállalkozások közel 124 000 projektbe fektettek be a szárazföldi Kínában,

⁴⁵ KLARE 2022.

⁴⁶ TAIWAN AFFAIRS OFFICE OF THE STATE COUNCIL - STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA 2022.

összesen 71,34 milliárd USD értékben. Azt is említi, hogy 1987-ben kevesebb mint 50 000 látogatást tettek a két oldal között, 2019-re ez a szám körülbelül 9 millióra nőtt.⁴⁷

A dokumentum legfontosabb deklarációja, hogy az Amerikai Egyesült Államok beavatkozása ellenére el fogja érni a nemzeti újraegyesítést, és bár ezt alapvetően békés eszközökkel tervezi, ha külső behatás hátráltatja a folyamatot legutolsó esetben hajlandó fegyveres agresszióhoz is folyamodni. Azt is leszögezi, hogy Tajvan lakossága a kínai nép részét képezi, és soha nem lesz egy ilyen támadás célpontja.⁴⁸

A fehér könyvben a Kínai Kommunista Párt előrevetíti, hogy a Tajvannal való békés újraegyesítés után az „egy ország, két rendszer” elv lép majd életbe a szigeten, melynek köszönhetően az magas fokú autonómiát élvezhet.⁴⁹

Látható, hogy a tajvani események, a kínai és amerikai felek lépései az ukrán-orosz háború kontextusában nyernek értelmet. A felek elemzik az Ukrajnában történeteket, ez alapján hozzák meg döntéseiket Tajvan kapcsán. Az Egyesült Államok bizonyította képességeit az orosz-ukrán háborúban, a kontinentális Kínának pedig nem érdeke elszenvedni ugyanazt, amit az oroszok a szankcióknak és az elhúzódó háborúnak köszönhetően veszítettek. Továbbra is törekszik első-sorban békés úton az ország újraegyesítésére, azonban megpróbálnak nagyobb nyomást helyezni Tajvanra és elérni, hogy az Amerikai Egyesült Államok ne szóljon bele a kérdésbe.

Konklúzió

Az orosz-ukrán háború felerősítette a Kínai Népköztársaság és az Amerikai Egyesült Államok közötti stratégiai rivalizálást, fokozta nemzetközi befolyásuk gyarapítása érdekében tett erőfeszítéseiket. A nemzetközi befolyásért folytatott verseny, illetve Oroszország kiszolgáltatottságának növekedése Kína felé és az EU kiszolgáltatottságának növekedése az Egyesült Államok felé jelentősen növeli a blokkosodás veszélyét a nemzetközi térben.

A 2022.02.04-es kínai-orosz közös nyilatkozat tartalmaz olyan kijelentéseket, felszólításokat, melyek utalnak az akkor még ki nem tört fegyveres konfliktus lehetőségére, előzetes magyarázatot nyújtanak a konfliktus kitörésének orosz indítékaira, ám az nem jelenthető ki, hogy a 2022-es orosz-kínai közös nyilatkozat előrevetíti az orosz-ukrán háborút.

⁴⁷ TAIWAN AFFAIRS OFFICE OF THE STATE COUNCIL - STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA 2022.

⁴⁸ TAIWAN AFFAIRS OFFICE OF THE STATE COUNCIL - STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA 2022.

⁴⁹ TAIWAN AFFAIRS OFFICE OF THE STATE COUNCIL - STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA 2022.

Az Orosz Föderációnak és a Kínai Népköztársaságnak egyaránt vannak törekvései a valaha jogelődjeik által birtokolt területek ellenőrzésének / birtoklásának visszaállítására. Mind Ukrajna, mind Tajvan esetében az Egyesült Államok az egyetlen, aki meg tudja és meg is akarja gátolni a területek ellenőrzését / birtoklását célzó geopolitikai, politikai érdekeket. Az orosz-ukrán háború kontextusában így minden Tajvan irányába tett amerikai lépés felerősödik, fokozza a feszültséget. Ez magyarázza a radikális Kínai válaszlépést és a fehér könyv kiadását, mely Nancy Pelosi látogatását követte.

Irodalom- és ábrajegyzék

Irodalomjegyzék:

- ANTONY J. BLINKEN. 2022.05.06. *The Administration's Approach to the People's Republic of China*. Speech in the George Washington University, Washington DC. (<https://www.state.gov/the-administrations-approach-to-the-peoples-republic-of-china/>)
- BARTÓK ANDRÁS. 2018. „A Kínai Népköztársaság Védelempolitikája 1989-től napjainkig” In: *Szakmai Szemle*. 16. évf. 3. sz. 47-75.
- BERNKOPF TUCKER, NANCY. 1991. „China and America”: 1941-1991. In: *Foreign Affairs*. Winter 1991/92. (<https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/1991-12-01/china-and-america-1941-1991>)
- CHINA DAILY. 2022.06.06. *US should stop playing word games on one-China principle*. In: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202206/06/WS629d6c84a310fd2b29e60e36.html>
- China-Russia. 2022. *Joint Statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development*. In: The Russian President's official website. (<http://en.kremlin.ru/supplement/5770>)
- China-Russia. 2001. *Treaty of Good-Neighborliness and Friendly Cooperation Between the People's Republic of China and the Russian Federation*. In: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/200107/t20010724_679026.html
- HÁDA BÉLA. 2019. „A koreai háború”. In: *Rubicon*. 30. évf. 2-3. sz. In: <https://rubicon.hu/cikkek/a-koreai-haboru>
- KASZNÁR ATTILA. 2019. „A kínai–amerikai kereskedelmi szembenállás és ennek hatása a magyar nemzetbiztonságra” In: *Nemzetbiztonsági Szemle*. 7. évfolyam, 4. szám. 71-82.

- KISSINGER, HENRY. 2014. *Kínáról*. Budapest, Antall József Tudásközpont.
- KLARE, MICHAEL T. 2022. „China Reacts Aggressively to Pelosi's Taiwan Visit” In: *Arms Control Today*. 52. évf. 7. szám. 31-32.
- MATURA TAMÁS. 2020. „Az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság kapcsolatai”. In: HÁDA BÉLA – MATURA TAMÁS (szerk.) *Az Amerikai Egyesült Államok ázsiai kapcsolatai*. Budapest, Dialóg Campus. 173-198.
- NBC NEWS. 2022.05.23. *Biden Says U.S. Will Defend Taiwan Militarily If China Invades*. In: <https://www.youtube.com/watch?v=g0p4flBSzts>
- ORBÁN VIKTOR. 2022.10.11. Speech in Berlin at the event of Cicero and Berliner Zeitung. (<https://www.cicero.de/aussenpolitik/podiumsdiskussion-mit-viktor-orban-cicero-berliner-zeitung-alexander-marguier-holger-friedrich>)
- P. SZABÓ SÁNDOR. 2020. „A Kínai Népköztársaság „kétvágányos” külpolitikája”. In: P. SZABÓ SÁNDOR –HORVÁTHNÉ VARGA POLYÁK CSILLA (szerk.) *Lehetőségek és kihívások a magyar–kínai kapcsolatok területén*. Budapest, Dialóg Campus. 9-28.
- PUTYIN, VLAGYIMIR VLAGYIMIROVICS. 2014.03.18. *Address by President of the Russian Federation*. Speech in the Kremlin, Moscow. (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>)
- SKY NEWS. 2022.08.03. *‘Iron clad’ determination by US to ‘preserve democracy’ in Taiwan*. In: <https://www.skynews.com.au/world-news/united-states/iron-clad-determination-by-us-to-preserve-democracy-in-taiwan/video/cf9304e9d6aba6acc10f7d6a6874b6de>
- SZUNOMÁR ÁGNES. 2003. „Kína, avagy a XXI. század szuperhatalma (?)”. In: *Tudományos közlemények*. 8. kötet. (http://www.epa.hu/02000/02051/00001/pdf/EPA02051_Tudomanyos_Kozlemenyek_08.pdf#page=176) 175-192.
- TAIWAN AFFAIRS OFFICE OF THE STATE COUNCIL - STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA. 2022. *The Taiwan Question and China's Reunification in the New Era*. In: China Daily (<https://www.chinadaily.com.cn/a/202208/10/WS62f314b6a310fd2b29e71619.html>)
- THE OFFICE OF THE HISTORIAN. „Korean War and Japan’s Recovery”. In: *Milestones in the History of U.S. Foreign Relations* (<https://history.state.gov/milestones/1945-1952/korean-war>)

- THE OFFICE OF THE HISTORIAN. „The Taiwan Straits Crises: 1954–55 and 1958”. In: *Milestones in the History of U.S. Foreign Relations* (<https://history.state.gov/milestones/1953-1960/taiwan-strait-crises>)
- US. CONGRESS. 1888. *Chinese Exclusion Act of 1888*. In: <https://aadha.binghamton.edu/items/show/219#?c=0&m=0&s=0&cv=0>
- US. CONGRESS. 1882. *Chinese Exclusion Act of 1882*. In: <https://www.archives.gov/milestone-documents/chinese-exclusion-act>
- VARGA GERGELY. 2018. „A Trump-kormányzat Oroszország-politikája” In: *KKI-elemzések*. E-2018/33. (https://kki.hu/assets/upload/33_KKI-elemzes_USA_Varga_20181010.pdf)
- WANG, RAY WEICHIEH. 2022. „China’s Wolf Warrior Diplomacy Is Fading” In: *The Diplomat*. 2022.07.27. (<https://thediplomat.com/2022/07/chinas-wolf-warrior-diplomacy-is-fading/>)
- XI JINPING. 2017. *Kína kormányzásáról*. Antall József Tudásközpont. Budapest. 307.
- ZHU, ZHIQUN. 2020. „Interpreting China’s ‘Wolf-Warrior Diplomacy’” In: *The Diplomat*. 2020.05.15. (<https://thediplomat.com/2020/05/interpreting-chinas-wolf-warrior-diplomacy/>)

Ábrajegyzék:

1. ábra - Az Orosz Föderáció és a Kínai Népköztársaság 2022.02.04-i közös nyilatkozata - Venn-diagram a dokumentum tartalmi megoszlásáról (Forrás: a szerző saját készítése)..... 15
2. ábra - Az Orosz Föderáció és a Kínai Népköztársaság 2022.02.04-i közös nyilatkozata - kördiagram a dokumentum tartalmi megoszlásáról, kiemelve a korábbi elemzési szempontokból kimaradt elemeket (Forrás: a szerző saját készítése)..... 20
3. ábra - Az Amerikai Egyesült Államok versenyképességének fokozását célzó tervek (Forrás: a szerző saját készítése)..... 23
4. ábra – Karikatúra: Joe Biden és az "egy Kína-elv" (Forrás: CHINA DAILY. 2022.06.06. US should stop playing word games on one-China principle. In: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202206/06/WS629d6c84a310fd2b29e60e36.html>) 26